

Ratko Zelenika *

ISSN 0469-6255
(117 - 127)

RELEVANTNA OBILJEŽJA REOSIGURANJA RELEVANT CHARACTERISTICS OF REINSURANCE

UDK 368/369
Pregledni rad
Review

Sažetak

U članku se sustavno i znanstveno utemeljeno obrazlažu razlike između osiguranja, reosiguranja, suosiguranja, P. & I. osiguranja i pula za suosiguranje i reosiguranje, te glavne vrste reosiguranja: aktivno, pasivno, obvezatno, dobrovoljno, potpuno, proporcionalno, neproporcionalno.

Posebna je pozornost posvećena bitnim i nebitnim elementima i načelima ugovora o reosiguranju. Zatim su obrazložene glavne vrste ugovora o reosiguranju: o ekscedentnom, o kvotnom, o kvotno-ekscedentnom reosiguranju, o reosiguranju viška rizika, te ugovori o reosiguranju šteta. Analizirani su ekonomskopravni odnosi aktivnih sudionika u sustavu reosiguranja, i to: osiguranik – osiguratelj, osiguratelj – reosiguratelj i retrocedent – retrocesionar.

Ključne riječi:

reosiguranje, ugovori o reosiguranju, ekonomsko-pravni odnosi sudionika u sustavu reosiguranja

Summary

This article deals systematically and scientifically with the differences between insurance, reinsurance, co-insurance, P.&I. insurance and pool for co-insurance and reinsurance, and main types of reinsurance: active, passive, compulsory, voluntary, complete, proportional, unproportional.

Special focus is put on essential and non-essential elements as well as to the principles of reinsurance principles. Then, main types of reinsurance contracts are given such as: quota-share reinsurance, surplus reinsurance, excess of loss reinsurance, stop loss reinsurance. Economic and legal relationships of active participants in the system of reinsurance are being analysed such as: the insured- insurer, insurer- reinsurer, and retrocedent-retrocessionar.

Key words:

re-insurance, re-insurance contracts, economic and legal relations between participants in the re-insurance system

1. Uvod

Introduction

Zaštita od rizika je temeljna osnova osiguranja, suosiguranja, reosiguranja, P. & I. osiguranja. Kvalitetno osiguranje počinje reosiguranjem. Sve vrste osiguranja i reosiguranja imaju tri osnovne funkcije: prvo, zaštitna funkcija, odnosno čuvanje imovine i osoba; drugo, financijska funkcija, odnosno prikupljanje novčanih sredstava; treće, socijalna funkcija, odnosno poboljšanje životnih uvjeta. Sve te, ali i druge funkcije osiguranja i reosiguranja, predstavljaju bitne činitelje razvoja, napretka i blagostanja.

Reosiguravaju se sve vrste osiguranja: imovinsko osiguranje, osiguranje osoba i osiguranje pravnog odnosa. U sustavu osiguranja reosiguranje, kao pravni i ekonomski institut, ima izuzetno veliku važnost. S tim u vezi postavlja se pitanje: što je to reosiguranje i u čemu je njegova važnost? Reosiguranje je osiguranje osiguratelja, odnosno osiguranje kod kojega jedan osiguratelj sklapanjem jednog ili više ugovora s reosigurateljima ustupa (osigurava) manji ili veći dio osiguranih rizika, koje je on preuzeo na sebe ugovorom o osiguranju, na druga društva za reosiguranje, i tako umanjuje negativne posljedice sklopljenih ugovora o osiguranju. Reosiguranje je vertikalna, sekundarna ili indirektna raspodjela rizika iz osiguranja, odnosno osiguranje samog osiguratelja za dio obveze koju ne može pokriti raspoloživim kapitalom.

Za svaku nacionalnu ekonomiju sustav reosiguranja ima izuzetno veliku važnost, jer se enormno veliki i teški rizici institutom reosiguranja otklanjaju, amortiziraju odnosno disperziraju i atomiziraju s jednog osiguratelja na više reosiguratelja ili između više reosiguratelja (tzv. retrocesija).

Sustav reosiguranja ima brojna i važna obilježja koja su u ovoj raspravi sustavno elaborirana. Svrha i ciljevi ove rasprave nametnula su potrebu da se njena građa prezentira u pet međusobno povezanih dijelova, i to: nakon uvoda obrazložene su bitne razlike između osiguranja, reosiguranja, suosiguranja, P. & I. osiguranja i pula za suosiguranje i reosiguranje, navedeni su svrha i ciljevi reosiguranja, te su obrazložene najvažnije vrste reosiguranja (u drugom dijelu); zatim su obrazložena važnija načela, bitni i nebitni elementi

* Prof. dr. sc. Ratko Zelenika
Ekonomski fakultet Rijeka

ugovora o reosiguranju, te najvažnije vrste ugovora o reosiguranju (u trećem dijelu); posebno se analiziraju ekonomskopravni odnosi aktivnih sudionika u sustavu reosiguranja: osiguranik – osiguratelj, osiguratelj – reosiguratelj, retrocedent – retrocesionar (u četvrtom dijelu), a sinteza je dana u posljednjem dijelu, u zaključku.

2. Reosiguranje - ekonomski institut sustava osiguranja

Reinsurance - economic institute of insurance system

U razmatranju tretirane problematike posebnu pozornost potrebno je posvetiti:¹ 1) bitnim razlikama između osiguranja, suosiguranja, reosiguranja, P. & I. osiguranja i pula za suosiguranje i reosiguranje, 2) svrsi i ciljevima reosiguranja i 3) vrstama reosiguranja.

2.1. Bitne razlike između osiguranja, suosiguranja, reosiguranja, P. & I. osiguranja i poola za suosiguranje i reosiguranje

Relevant differences between insurance, coinsurance, reinsurance, P.&I. insurance and pool for coinsurance and reinsurance

Prema načinu izravnavanja rizika najvažnije su vrste osiguranja: osiguranje, suosiguranje, reosiguranje, P. & I. osiguranje i pul za suosiguranje i reosiguranje.

1) Osiguranje. Osiguranje je gospodarska djelatnost kojom se prema načelima uzajamnosti i solidarnosti, udruživanjem financijskih sredstava osiguranika, osigurava ekonomska zaštita imovine i osoba (i pravnog odnosa) od rizika koji ih ugrožavaju, u tom smislu što će osiguratelj, ako se ostvari osigurani slučaj, isplatiti iz sredstava naknadu štete ili osiguranu svotu osiguraniku ili trećoj osobi. Kod osiguranja do izravnavanja rizika dolazi unutar određenog društva za osiguranje, kod suosiguranja dolazi do vanjskog izravnavanja rizika (tzv. horizontalna, primarna ili direktna raspodjela rizika) između više lančano povezanih osiguratelja i jednog osiguranika, dok kod reosiguranja dolazi do vanjskog izravnavanja rizika (tzv. vertikalna, sekundarna ili indirektna raspodjela rizika) između jednog osiguratelja i jednog (rjeđe) ili više (češće) reosiguratelja (...).

2) Suosiguranje. Do suosiguranja dolazi onda kada više osiguratelja dogovorno između sebe dijeli rizik iste vrste koji se odnosi na isti predmet osiguranja, pri čemu svaki na sebe preuzima dio (kvotu) osigurane svote ili osigurane vrijednosti, ali tako da ukupan zbroj njihovih pokrića ne prelazi osiguranu vrijednost, odnosno osiguranu svotu.

Suosiguranje, je, zapravo, raspodjela jednog rizika na nekoliko dijelova koje svaki suosiguratelj preuzima u izravno pokriće iz zajedničkog ugovora i zajedničke police osiguranja. To znači da u suosiguranju nastaje direktan pravnoekonomski odnos između osiguranika

i svakog pojedinog suosiguratelja. U ugovoru i polici o suosiguranju stvara se izravno lančano povezana obveza više (i nekoliko desetaka) suosiguratelja prema jednom te istom osiguraniku, koji izravnom, tzv. horizontalnom razdiobom jednog rizika pojedinačno preuzimaju svoj dio obveze, odnosno pokrivaju svoj dio sudjelovanja u snošenju rizika. Zato se i govori o **primarnoj, horizontalnoj ili direktnoj raspodjeli rizika**.

Za suosiguranje su relevantne ove značajke: 1) osiguraniku su poznati svi suosiguratelji, 2) svaki suosiguratelj je u izravnom pravnoekonomskom odnosu s osiguranikom, a postoji, u pravilu, onoliko ugovora o osiguranju koliko u suosiguranju sudjeluje osiguratelj (tj. suosiguratelja) i 3) ekonomskopravni odnos između pojedinih suosiguratelja nema utjecaja na pravo osiguranika (...).

3) Reosiguranje. Pod reosiguranjem se podrazumijeva osiguranje osiguratelja, odnosno osiguranje kod kojega jedan osiguratelj sklapanjem jednog (rjeđe) ili više (češće) ugovora s reosigurateljima ustupa (tj. osigurava) manji ili veći dio osiguranih rizika, koje je on preuzeo na sebe ugovorom o osiguranju, na druga društva za reosiguranje, i tako umanjuje negativne posljedice sklopljenih ugovora o osiguranju (...).

4) P. & I. osiguranje. Odgovornost brodarka prema trećim osobama danas se najčešće osigurava kod specijaliziranih udruženja, poznatih pod nazivom Protecting & Indemnity Clubs ili skraćeno P. & I. klubovi, ili P. & I. osiguranje, u prijevodu: klubovi za zaštitu i odštetu.² Samo se iznimno odgovornost brodarka osigurava kod ostalih osiguravajućih organizacija (npr. osiguranje lučkih rizika, odgovornost brodogradilišta i sl.).

P. & I. osiguranja ili klupska osiguranja nastala su kao posljedica odbijanja osiguratelja da u potpunosti prihvate osiguranje odgovornosti brodova, pa su zbog toga i sami brodovi (tj. brodari) morali u velikoj mjeri izravno sudjelovati u pokriću šteta iz svoje odgovornosti. Zato su brodari bili prisiljeni rizike odgovornosti pokrivati na temelju "samopomoći", odnosno "samoosiguranja". To znači da je osnovna svrha i cilj poslovanja P. & I. klubova uzajamno osiguranje, odnosno osiguranje odgovornosti brodova bez ostvarivanja dobiti.

Obveze i prava članova kluba (tj. osiguranika) kao i uvjeti pokrića odgovornosti regulirani su tzv. **pravilima kluba**. Klubom upravlja upravni odbor, kojega čine predstavnici članova kluba. Operativno rukovođenje poslovima povjereno je obrazovanim i iskusnim specijalistima – menadžerima.

I P. & I. klubovi prakticiraju reosiguranje. Reosiguranje je od životne važnosti za sposobnost P. & I. kluba u pružanju sigurnosti svojim članovima. Program reosiguranja za klubove ostvaruje se: sporazumima o uzajamnoj podjeli rizika, reosiguranjem viška štete i reosiguranjem za sprečavanje gubitka.

5) Pul za suosiguranje i reosiguranje. Pul ili savez nastaje na temelju sporazuma o udruživanju osiguratelja i reosiguratelja o ujedinjavanju kapaciteta i suradnji u podjeli i snalažanju rizika, podjeli polja osiguranja, zajedničkom pokriću, a sve radi jačanja funkcije zaštite osiguranja koja rezultira iz povećanog zajed-

ničkog financijskog kapitala. Pul je neka vrsta proširenog kartela, pa se stoga njegova organizacija i poslovanje bitno razlikuje od dvostranih i recipročnih ugovora. On djeluje jedinstveno, ali točno u okviru dogovorenih zadataka, ciljeva i aktivnosti u području osiguranja, suosiguranja i reosiguranja. Obveze koje preuzima pul raspoređuju se prema utvrđenom ključu između svojih članova (...).

2.2. Svrha i ciljevi reosiguranja *Purposes and aim of reinsurance*

Danas gotovo da ne postoji rizik koji prijete djelomičnom ili potpunom uništenju materijalnih ili kulturnih dobara koji se ne može zaštititi osiguranjem. Međutim, mnogo je rizika čijim bi ostvarenjem nastale štete koje ne bi mogle nadoknaditi ni najveća osiguravajuća društva u svijetu, a pogotovo to ne bi mogla hrvatska osiguravajuća društva. Tu tvrdnju moguće je argumentirati vrijednošću velikih predmeta osiguranja, kao što su na primjer: nuklearna elektrana, rafinerija nafte, veliki mamut prekomorski brod ili cjelokupna nacionalna trgovačka ili ratna flota, džambodžet zrakoplov ili cjelokupna nacionalna civilna ili vojna zrakoplovna flota. Takvi predmeti osiguranja mogu imati vrijednost od više stotina ili tisuća milijuna USD, a oni mogu biti izloženi brojnim rizicima i pored mjera preventivne zaštite. Uništenje takvih kapaciteta predstavljalo bi veliku stavku izdataka i za pojedine države, a kamoli ne za neko osiguravajuće društvo. U takvoj konstelaciji odnosa, osiguravajuća društva našla su rješenje vlastitog osiguranja od velikih i teških rizika, pa se takvo osiguranje osiguranja nazvalo **reosiguranje**.

Pojam **reosiguranje** znači fazu neizravnog prijenosa dijela obveze iz ugovora o osiguranju bez ingerencije ili sudjelovanja osiguranika. Zato je reosiguranje **vertikalna** podjela rizika, koji se u odnosu osiguratelj – osiguranik ne mijenja, ali se može i ne mora zaustaviti kod jednog reosiguratelja. Iz toga proizlazi da je reosiguranje **sekundarna** ili **indirektna raspodjela** iz osiguranja, odnosno osiguranje samog osiguratelja za dio obveze koju ne može pokriti raspoloživim kapitalom.

Reosiguranje nije samo pravni nego prije svega ekonomski institut, pa je njegova uloga višestruka u gospodarstvu svake države. Promatrano s ekonomskog stajališta, najvažnija premisa reosiguranja je prostorna disperzija rizika kojom se otklanjaju ili bar ublažuju opasnosti od enormno velikih opterećenja fondova osiguranja, ili čak nacionalnog bogatstva neke regije odnosno države, u slučaju pojave velikih šteta. Primjerenom i na ekonomskim načelima temeljenom disperzijom rizika, postiže se efekt zaštite osiguranog rizika i osiguranika i osiguratelja, jer se institutom reosiguranja osiguratelji i reosiguratelji dovode u situaciju da ne moraju platiti više nego što im njihovi ekonomski potencijali dopuštaju. To je razlogom da je reosiguranje postalo najbrži, najefikasniji i najrasprostranjeniji način atomizacije rizika.

Sa stajališta osiguratelja heterogeni i svi ostali veliki i teški rizici, koji se ne bi mogli izravnati raspoloživim kapitalom putem reosiguranja, **pretvaraju** se za osigu-

ratelja u homogene rizike, primjerene strukturi njegovih portfelja³, jer se višak dijela obveze takvih rizika **prenosi** u pokriće reosiguratelja. Uporište u takvoj tvrdnji našla je i uzrečica: **Dobro osiguranje počinje reosiguranjem!** A što to zapravo znači? Pojednostavljeno to znači da osiguratelj, prije početka sklapanja ugovora o osiguranju za predmete osiguranja s velikim i teškim rizicima, treba u interesu svojih budućih osiguranika i svoje vlastite solventnosti sklopiti odgovarajući ugovor o reosiguranju. U sklopu pokrivanja reosiguranja osiguratelj može preuzimati rizike i sklapati ugovor o osiguranju i u slučaju kada su obveze više od njegova vlastita kapitala, jer razliku pokriva reosiguranje.

U vanjskotrgovinskom smislu nacionalnog gospodarstva reosiguranjem se može osigurati i značajan izvor deviznog priljeva. Isto se tako reosiguranjem može implicirati i devizni odljev, i to plaćanjem premija reosiguranja inozemnim retrocesionarima, ali se takav odljev kapitala može ublažiti proširenjem opsega reosiguranja unutar nacionalnog sustava osiguranja. Osim toga, preuzimanjem inozemnih rizika u reosiguranje može se smanjiti debalans odljeva premije jer naplatom inozemnih premija reosiguranja ostvaruje se devizni priljev. Takve poslove reosiguratelja mogu obavljati obrazovani, vrlo iskusni i poduzetni operativni menadžeri osiguranja koji osim tehnike osiguranja i reosiguranja trebaju dobro poznavati nacionalno i međunarodno tržište osiguranja i reosiguranja, ali oni također trebaju dobro poznavati i nacionalno i svjetsko gospodarstvo.

Povećanjem razine industrijske razvijenosti povećava se važnost reosiguranja svake nacionalne ekonomije, jer izgradnja krupnih i visokovrijednih industrijskih kapaciteta i objekata prometne infrastrukture, i prijevoznih sredstava, pretpostavlja mogućnosti nastanka djelomičnih ili potpunih šteta velikih ili enormno velikih vrijednosti koje višestruko premašuju financijske kapacitete osiguratelja. Takvi problemi se vrlo efikasno rješavaju, otklanjaju ili amortiziraju atomizacijom rizika reosiguranjem.

Kada se reosiguranje razmatra kao pravni institut, treba imati na umu činjenicu da samo punovažni ugovor o reosiguranju pretpostavlja punovažni ugovor o osiguranju. To, zapravo, znači da se samo sklapanjem ugovora o osiguranju između osiguranika i osiguratelja može ostvariti zadaća reosiguranja: naknada dijela štete direktnom osiguratelju.

2.3. Vrste reosiguranja *Types of reinsurance*

Reosiguranje se može analitički razvrstati u više skupina prema različitim kriterijima, kao na primjer: prema sadržaju, prema načinu pokrivanja, prema nastanku obveza iz ugovora o reosiguranju, prema sustavu i načelima pokrivanja iz ugovora o reosiguranju (...). U teorijskom i praktičnom smislu su najvažnije ove: 1) aktivno i pasivno reosiguranje, 2) obvezatno i dobrovoljno reosiguranje i 3) potpuno, proporcionalno i neproporcionalno reosiguranje.

2.3.1. Aktivno i pasivno reosiguranje *Active and passive reinsurance*

Reosiguranje je u biti sekundarna raspodjela rizika za razliku od suosiguranja kao primarne raspodjele rizika. Raspodjela rizika obavlja se u reosiguranju bez utjecaja i sudjelovanja osiguranja, jer reosiguranjem se ne mijenjaju obveze i prava između osiguranika i osiguratelja iz sklopljenog ugovora o osiguranju. To, zapravo, znači da između osiguranika i reosiguratelja ne postoji niti prinudnopravni a niti ugovorni odnos, iako je predmet reosiguranja pokriva dijela rizika iz ugovora o osiguranju, odnosno rizika osiguratelja.

Pravnoekonomski odnos u reosiguranju nastaje isključivo između osiguratelja i reosiguratelja: osiguratelj (cedent) ustupa (cedira) dio svoje obveze (rizika) u pokriva reosiguratelja (cesionara), koji preuzima ustupljenu obvezu u svoje pokriva. Preuzimanje rizika u pokriva reosiguratelja predstavlja **aktivno reosiguranje**, dok davanje, odnosno ustupanje dijela obveze (rizika) u pokriva reosiguratelja, predstavlja **pasivno reosiguranje**. Reosiguranje je pasivno za cedenta (osiguratelja) jer se on prijenosom dijela obveze iz osiguranja oslobađa vlastitog aktivnog pokriva za cedirani rizik, dok je aktivno za cesionara (reosiguratelja) koji preuzima ustupljenu obvezu u aktivno pokriva. Za hrvatska osiguravajuća društva karakteristično je da obavljaju poslove pasivnog reosiguranja jer dio svoje obveze iz osiguranja, koji prelazi njihov samoprdržaj, daju u pokriva reosiguratelja.

2.3.2. Obvezatno i dobrovoljno reosiguranje *Obligatory and voluntary reinsurance*

Obvezatno reosiguranje je takvo reosiguranje koje nastaje na temelju ugovora o reosiguranju sklopljenom po sili zakona. Obvezatno reosiguranje može biti samo način posebne državne kontrole u sustavu osiguranja (npr. u Brazilu, Grčkoj, Indiji, i dr.).

Ako se ugovor o reosiguranju sklapa po slobodnoj volji ugovornih stranaka, riječ je o **dobrovoljnom reosiguranju**. Sustav hrvatskog osiguranja i reosiguranja temelji se na načelima dobrovoljnosti.

2.3.3. Potpuno, proporcionalno i neproporcionalno reosiguranje *Total, proportional and unproportional reinsurance*

Odnos veličine dijela reosiguranog rizika prema ukupnoj obvezi iz ugovora o osiguranju može biti odrednica za tri vrste reosiguranja, i to:

1) Potpuno reosiguranje. Kada se prenesu ukupne obveze iz ugovora o osiguranju (ili ugovora o reosiguranju) u pokriva reosiguranja (ili retrocesije⁴), radi se o potpunom reosiguranju. Do takvog reosiguranja dolazi samo u izuzetnim slučajevima, jer u standardnim uvjetima cedent (tj. osiguratelj, a u retrocesiji reosiguratelj) zadržava određeni ili ugovoreni samoprdržaj, odnosno svoje sudjelovanje u dijelu rizika

prema raspoloživom kapitalu. Vrlo često reosiguratelj uvjetuje samoprdržaj cedenta i kao jamstvo kvalitete poslova koje preuzima u pokriva.

U potpunom reosiguranju osiguratelj prestaje biti osiguratelj i postaje samo posrednik u osiguranju, pa je često takvo reosiguranje zabranjeno radi sprečavanja špekulacija i nesolidnog osiguranja. Takvo se reosiguranje prakticira samo onda kada se osiguratelj prestaje baviti nekom vrstom osiguranja, pa cedira portfelj tih osiguranja (tzv. cesija portfelja). "Buket-reosiguranje" je posebna vrsta potpunog reosiguranja.

2) Proporcionalno reosiguranje. U takvom reosiguranju cedent i reosiguratelj ugovorom u jednakom dijelu raspoređuju obvezu iz ugovora o osiguranju. Može se ugovoriti u raznim varijantama, kao na primjer: reosiguratelj pokriva ugovoreni postotak od obveze cedenta, a kvota se može ugovoriti u visini osigurane svote.

3) Neproporcionalno reosiguranje. To je takvo reosiguranje u kojemu cedent sâm određuje visinu svoje obveze, samoprdržaj ili prioritet, a ostatak snosi reosiguratelj, (ne)ograničeno. Za tu vrstu reosiguranja karakteristični su razni oblici ugovora o reosiguranju na osnovi pokriva "viška rizika" ili "viška šteta". Za razliku od potpunog i proporcionalnog reosiguranja, neproporcionalno je reosiguranje mnogo složenije zbog određivanja adekvatne premije reosiguranja.

3. Relevantne značajke ugovora o reosiguranju *Relevant characteristics of reinsurance contract*

Da bi se znanstveno utemeljeno spoznale relevantne značajke ugovora o reosiguranju, potrebno je elaborirati ove četiri tematske jedinice: 1) relevantna načela ugovora o reosiguranju, 2) bitni i nebitni elementi ugovora o osiguranju, 3) ugovori o reosiguranju osigurane svote, 4) ugovori o reosiguranju šteta i 5) ugovori prema predmetu reosiguranja.

3.1. Relevantna načela ugovora o reosiguranju *Relevant features of reinsurance contract*

Prije obrazloženja najvažnijih načela ugovora o reosiguranju, potrebno je obrazložiti ugovor o reosiguranju. Prema Jankovecu⁵ ugovor o reosiguranju je takav ugovor kojim jedna stranka, reosiguratelj, preuzima obvezu da drugoj stranci, osiguratelju, plati dio ili cjelokupan iznos koji je ovaj platio, ili je trebao platiti osiguraniku ili osiguranicima, a osiguratelj preuzima obvezu da reosiguratelju za to plati određenu premiju. U ugovoru o reosiguranju osiguranik je osiguratelj iz ugovora o osiguranju i reosiguranju, a reosiguratelj je njegov osiguratelj.

U hrvatskom pravnom sustavu, kao i u pravnim sustavima većine europskih država, pravnoekonomski odnosi između osiguravajućih društava i društva za reosiguranje reguliraju se ugovorom. Analogno tome, takvi se odnosi ugovorno reguliraju i između reosigu-

ratelja u tuzemstvu i inozemnih reosiguratelja (retrocesija).

Ugovor o reosiguranju se temelji na brojnim u praksi prihvaćenim načelima, od kojih su najvažniji ovi:

1) Načelo dobrovoljnosti. Ugovor o reosiguranju stranke sklapaju po slobodnoj volji, pa mu sukladno načelu dobrovoljnosti mogu odrediti sadržaj kakav žele. Međutim, u međunarodnoj praksi poštuju se određeni standardi za pojedine vrste ugovora o reosiguranju. Naime, osiguratelj, odnosno cedent treba izabrati takvo pokriće u reosiguranju koje će najekonomičnije i najadekvatnije odrediti optimalnu strukturu njegovog portfelja. A to, zapravo, znači da treba osigurati primjereno pokriće ustupljenog rizika, a istodobno zadržati maksimalni dio premije. Da bi to ostvario, on mora dobro poznavati:

- elemente i strukturu svojega portfelja i tendenciju njegova kretanja,
- pravna i ekonomska obilježja svih vrsta reosiguranja i svih vrsta ugovora o reosiguranju i
- stanje na tržištu osiguranja i reosiguranja u tuzemstvu i inozemstvu.

2) Načelo savjesnosti i povjerenja. Ekonomsko-pravni odnosi između cedenta i reosiguratelja trebaju se temeljiti na načelu uzajamne savjesnosti i povjerenja. Jer, cedent (osiguratelj) ustupanjem dijela svojih obveza s pravom očekuje savjesno i odgovorno ispunjenje obveza reosiguratelja iz ugovora o reosiguranju u trenutku nastanka osiguranog slučaja, da bi pravodobno i korektno izvršio svoje obveze prema osiguraniku. Jednako tako i reosiguratelj očekuje savjesno, odgovorno i stručno postupanje cedenta (osiguranika) u poslovima koje cedira u reosiguranje, a posebice u raspodjeli cijene rizika, odnosno premije osiguranja i reosiguranja, jer on neizravno preuzima dio obveze osiguratelja. U praksi reosiguranja može doći do izvjesnih pogrešaka osiguratelja u prijavama reosiguratelju, koje treba korektno otkloniti.

3) Načelo obeštećenja. Osiguratelj direktno (cedent) može tražiti naknadu iz ugovora o reosiguranju samo ako je stvarno pretrpio štetu po nekom riziku koji je reosiguran. Maksimalna naknada koju cedent može zahtijevati iz reosiguranja ne može biti veća od naknade koju je on stvarno isplatio svojem osiguraniku. Ako je nakon isplate naknade iz reosiguranja cedent u regresnom postupku regresirao naknadu od osoba odgovornih za štetu, ili je prodajom osiguranog predmeta (u slučaju potpunog gubitka) smanjio štetu koju je pretrpio, dužan je odgovarajući iznos ustupiti dotičnom reosiguratelju.

4) Načelo istovjetnosti sudbine. U sustavu reosiguranja i osiguratelj i reosiguratelj dijele istu sudbinu. To proizlazi iz istovjetnih interesa ugovornih stranaka da posluju sukladno ekonomskim načelima osiguranja i reosiguranja, a posebice u procjeni rizika, utvrđivanju premije, postupku likvidacije šteta. Načelo istovjetnosti sudbine obvezuje reosiguratelja da slijedi obveze osiguratelja, ali zato očekuje da će cedent savjesno, stručno i profesionalno utvrditi obveze koje ovise o njegovu postupku. To, međutim, ne znači da će reosiguratelj snositi financijske gubitke nastale zlouporabama ili propustima u poslovanju cedenta. Reosiguratelj ima pravo na ugovoreni dio premije ako

je ona izgubljena zbog stečaja ili pronevjere posrednika osiguranja, ili ako je ugovor o osiguranju darovan (...). Načelo istovjetnosti sudbine nije apsolutno. Kod nekih ugovora o reosiguranju to je načelo prilično suženo, jer predviđa pravo reosiguratelja da kontrolira likvidacije šteta, posebice ako su u pitanju velike štete i da dobije svoj udio u štetama ako su likvidirane suprotno odredbama ugovora o reosiguranju.

Ugovori o reosiguranju se redovito sklapaju na neodređeno vrijeme s ugovorenim otkaznim rokom ili na jednu godinu. Kod jednogodišnjih ugovora o reosiguranju obično se ugovara način njihovog obnavljanja radi kontinuiteta u pokriću, jer bi i najmanji prekidi mogli za cedenta implicirati štetne posljedice.

3.2. Bitni i nebitni elementi ugovora o reosiguranju

Essential and non-essential elements of contract reinsurance

Prema načelu slobode ugovaranja stranke iz ugovora o reosiguranju slobodno svojom voljom određuju sadržaj ugovornog odnosa. Da bi iz takvog ugovora rezultirao pravni posao reosiguranja, stranke se moraju sporazumjeti o minimumu elemenata ugovornog odnosa, koji se nazivaju bitnim elementima ugovora. Iz naravi reosigurateljskog posla, propisa i sporazuma stranaka proizlaze bitni elementi ugovora o reosiguranju, a to su:

1) Predmet reosiguranja. To je, zapravo, predmet ugovora o osiguranju, odnosno to je ono što čini predmet obveza i prava cedenta i reosiguratelja, a to su: premija i naknada iz reosiguranja, ili druga činidba reosiguratelja, ako je bitan uvjet posla po naravi, ili pak po volji stranaka (...).

2) Rizik reosiguranja. Jedan od bitnih elemenata reosigurateljskog obveznog odnosa je rizik reosiguranja, a to je, zapravo, dio rizika iz ugovora o osiguranju. I rizik reosiguranja kao neizvjestan događaj ima svoja obilježja: događaj mora biti moguć, događaj mora biti neizvjestan, događaj mora biti neovisan o volji osiguranika ili korisnika osiguranja i događaj mora biti budući. Analogno vrstama rizika u sustavu osiguranja i rizike reosiguranja je moguće svrstati u četiri osnovne skupine: osnovni rizici, dopunski rizici, ratni i politički rizici i isključeni rizici. Dio rizika iz direktnog osiguranja, odnosno rizik reosiguranja se disperzira ili atomizira na više reosiguratelja ili između više reosiguratelja (retrocesija).

3) Reosigurana svota ili svota reosiguranja. Dio svote osiguranja koju je cedent primio, odnosno ustupio u pokriće reosiguranja je reosigurana svota. Tu će svotu isplatiti reosiguratelj cedentu iz ugovora o reosiguranju ako nastupi osigurani slučaj. Reosigurana svota je važna za utvrđivanje gornje granice reosigurateljve odgovornosti, ali ona može poslužiti i kao osnovica za obračun premije reosiguranja, te kao osnovica za obračun reosigurarine.

4) Premija reosiguranja. Ona je po svojoj pravnoj prirodi iznos na koji reosiguratelj ima pravo od cedenta iz ugovora o reosiguranju. Ili, ona je naknada koju reosiguratelj prima od cedenta u zamjenu za obećanu prestaciju ili svotu reosiguranja, ili reosigur-

inu. Uplatom premije reosiguranja (to je činidba cedenta) reosiguratelj preuzima obvezu iz ugovora o reosiguranju (to je protučinidba reosiguratelja). Kada cedent plati premiju reosiguranja, stječe svoja prava iz ugovora o reosiguranju. S **ekonomskog motrišta** premija reosiguranja je **cijena rizika**, jer između premije i rizika postoji čvrsta interakcijska sprega. To, zapravo znači da je premija reosiguranja **cijena reosiguranja**. I premija reosiguranja mora biti određena ili određiva, mora biti određena sukladno načelima savjesnosti, poštenja i morala i mora biti novčano izražena. Premija reosiguranja je zapravo dio premije direktnog osiguranja koja se disperzira na više reosiguratelja ili između više reosiguratelja (retrocesija).

Osim bitnih važni su i nebitni elementi ugovora o reosiguranju, a od njih se spominju samo neki: uvjeti reosiguranja, dijeljenje sudbine, klauzula propusta, način obračuna i plaćanja premije, način utvrđivanja i plaćanje štete, reaktiviranje reosiguranja, kontrola dokumentacije iz posla reosiguranja, početak i trajanje ugovora o reosiguranju, arbitraža, stranke iz ugovora o reosiguranju (...).

3.3. Ugovori o reosiguranju svote osiguranja

Reinsurance contracts on the insured amount

Najvažnije su četiri vrste ugovora o reosiguranju svote osiguranja:⁶ 1) ugovor o ekscedentnom reosiguranju, 2) ugovor kvotnom reosiguranju, 3) ugovor o kvotno-ekscedentnom reosiguranju i 4) ugovor o reosiguranju viška rizika.

3.3.1. Ugovor o ekscedentnom reosiguranju

Excedent reinsurance contract

Bitno obilježje ekscedentnog reosiguranja je pokrivanje dijela rizika iznad samopridržaja osiguratelja, koji se u sustavu osiguranja označava kao maksimum ili maksima (krajnja granica obveze).

Izračunavanje visine samopridržaja, odnosno maksimalne obveze koju može i smije zadržati cedent (osiguratelj) u svom portfelju, a da pri tome sačuva likvidnost postojanja (tj. solventnost) i da ne poremeti vlastito izravnanje rizika, od primarne je važnosti za njegovo efikasno poslovanje. To mu istodobno služi u izboru tipa ugovora o reosiguranju koji će najbolje pokriti "višak obveze" za koji nema raspoloživog kapitala.

Samopridržaj se izračunava matematičkostatističkim metodama i to najčešće na temelju potrebnih podataka jednogodišnjeg razdoblja. Za tu je svrhu potrebno odrediti: ukupnu godišnju tehničku premiju, stopu doplatka za sigurnost (izračunava se u postotku od tehničke-riziko premije), visinu raspoložive rezerve sigurnosti za pokriće ev. negativnih tehničkih razlika (vremensko izravnanje rizika), ukupan iznos očekivanih šteta u portfelju, iznos šteta koje se mogu pokriti raspoloživim ili predvidivim kapitalom i sl.

Na osnovi tih glavnih podataka i drugih relevantnih elemenata, a uz pretpostavku da se raspodjela ukupnog broja šteta može približno odrediti Poissonovom distribucijom, a iznosi svih šteta normalnom Gaussovom raspodjelom, može se odrediti vjerojatnost da štete neće prelaziti određenu gornju granicu. Samopridržaj koji se iz toga izvodi predstavlja statističku vjerojatnost limita obveze koji se može pokriti u vlastitom izravnanju rizika. Pri tome treba imati na umu i druge brojne specifične elemente (npr. obilježja pojedinih tipova reosiguranja).⁷

Određivanjem visine samopridržaja i njegovom primjenom cedent (osiguratelj) nivelira svoj portfelj. Zadržavanjem samo dijela svog samopridržaja od heterogenih rizika koje je preuzeo sklapanjem ugovora o osiguranju, cedent može osigurati rizičnu homogenost portfelja. Dio obveze iz osiguranja koji prelazi samopridržaj daje se kao **ekscedent** u reosiguranje, pa se radi toga ta vrsta reosiguranja tako i naziva.

Ugovorom o reosiguranju redovito se određuje maksimalna visina ekscedenta do koje reosiguratelj preuzima pokriće. To se određuje brojem samopridržaja (maksima), npr. 3, 7, 11 itd. iznosa limita osiguratelja. Ekonomski je opravdano da reosiguratelj zna iznos samopridržaja na temelju kojega on ugovara omjer svoje obveze. Visina samopridržaja treba odražavati ekonomsku angažiranost cedenta u poslu reosiguranja, a što za reosiguratelja predstavlja jamstvo da rizik nije špekulativan. Kada je rizik koji se preuzima u osiguranje veći od maksimalnog pokrića ekscedentnog reosiguranja, razliku treba pokriti osiguratelj na neki drugi način s pojedinačnim reosiguranjem, suosiguranjem, reosiguranjem kod nekoliko reosiguratelja (tzv. reosiguranje drugog ekscedenta).

3.3.2. Ugovor o kvotnom reosiguranju

Quota-share reinsurance contract

Reosiguranje **kvote** je sustav reosiguranja na temelju ugovorene jedinstvene kvote, postotka ili dijela svih ugovora o osiguranju u određenoj vrsti osiguranja, portfelja i sl.

Takvi ugovori se manje primjenjuju nego ugovori o ekscedentnom reosiguranju, iako su za reosiguratelja mnogo povoljniji, jer u reosiguranju dobiva jedinstvenu kvotu svih rizika – kvalitetnih i nekvalitetnih. Rabi se u reosiguranju kaska i autoodgovornosti, transportnih osiguranja, poljoprivrednih i sl. Ponekad se sklapa u kombinacijama s drugim vrstama ugovora o reosiguranju – pojedinačnim, ekscedentnim i dr.

Kvotnim se reosiguranjem ne postiže niveliranje rizika u portfelju cedenta (osiguratelja), kao kod ekscedentnog reosiguranja. Rizici reosiguranja se pokrivaju i u istom postotku, pa je stoga jednostavno za primjenu. Takvo je reosiguranje pogodno za reosiguratelje, koji počinju rad i koji nemaju većeg portfelja ni potrebnog iskustva u reosiguranju. Posebno je kvotno reosiguranje pogodno za reosiguratelje kada su u pitanju novi rizici, još nedovoljno istraženi, ili rizici kojih bi realizacija mogla implicirati velike i totalne štete (npr.: reosiguranje nuklearnih rizika, brodskog i zrakoplovnog transporta i dr.). Također se primjenjuje u retrocesiji, odnosno drugom stupnju reosiguranja.

Cedentu koji ima neujednačene (tzv. heterogene) rizike, primjena prosječne kvote reosiguranja za cijeli portfelj u brojnim osiguranjima ostavlja obvezu koja nakon kvotnog reosiguranja ostaje izvan mogućnosti vlastitog pokrića. Taj dio viška obveze mora osiguratelj cedirati (pokriti) drugim oblicima reosiguranja. I premija osiguranja se dijeli u postotku kvote.

3.3.3 Ugovor o kvotno-ekscedentnom reosiguranju

Quota-share excedent reinsurance contract

Kvotno-ekscedentno reosiguranje osigurava potpunu nivelaciju rizika u portfelju osiguratelja. Takvo je reosiguranje povoljno i za reosiguratelja, jer u kvoti dobiva prosječnu rizičnost u kojoj ne prevladavaju semo teži rizici kao u ekscedentnom reosiguranju. Kvotno-ekscedentno reosiguranje je, zapravo, odgovarajuća kombinacija reosiguranja kvote: ugovorom se najprije utvrđuje jedinstvena kvota za pokriće dijela obveze osiguratelja, a dopunom ekscedenta za rizike koji i nakon ustupanja kvote reosiguratelja prelaze tehničke mogućnosti cedenta, prenosi se i ostatak "viška obveze" u reosiguranje.

3.3.4. Ugovor o reosiguranju viška rizika

Excess of loss reinsurance contract

Ugovori o reosiguranju viška rizika djeluju tek onda ako osigurana svota ili vrijednost osiguranog interesa u ugovoru o osiguranju na koji se odnosno djelovanje reosiguranja prelazi određenu granicu, određeni samopridržaj osiguratelj. Takav ugovor ne ograničava mogućnosti osiguratelju da zadrži samopridržaj u svom pokriću nego ga može reosigurati u drugog reosiguratelja, a što nije moguće kod čistog proporcionalnog reosiguranja. Cedent može više rizika ocijeniti kao jedinstveni rizik i prema tako uvećanom riziku primijeniti svoj samopridržaj, a koji bi se inače mogao primjenjivati na svaki od povezanih rizika.

3.4. Ugovori o reosiguranju šteta

Stop loss reinsurance contract

U ugovoru o reosiguranju šteta određuje se visina obveze reosiguratelja isključivo na osnovi visine štete, a ne prema proporcionalnoj raspodjeli rizika i premije. Stoga se i premija reosiguranja određuje drugačije nego kod ugovora o reosiguranju svota – u načelu se ugovara određeni dio ili postotak od ukupne godišnje premije cedenta za reosigurani portfelj.

Samopridržaj se osiguratelja ugovara u visini štete koju sâm snosi u slučaju nastale obveze, a štetu u dijelu iznad samopridržaja pokriva reosiguratelj. Samopridržaj se određuje od visine godišnje premije osiguratelja, ako se ugovara reosiguranje viška godišnjih šteta. To znači da je samopridržaj gornja granica njegove obveze naknade štete iz vlastitih fondova, dok višak iznad samopridržaja pokriva reosiguratelj. Kod drugog reosiguratelja, kao i prema ugovorima o proporcionalnom reosiguranju, nije

dopušteno reosiguranje samopridržaja osiguratelja (cedenta).

Reosiguranje se šteta u određenim oblicima prakticira kao dopuna drugim vrstama ugovora o reosiguranju. Primjena ovog reosiguranja izrazito ovisi o vrsti i specifičnostima osiguranja, veličini i strukturi portfelja osiguratelja (cedenta), stupnju obrazovanja, iskustva i vještine menedžera osiguravajućih i reosiguravajućih društava i sl.

Pri reosiguranju šteta rabe se tri vrste ugovora:⁸ 1) ugovor o osiguranju "drugog rizika", 2) ugovor o reosiguranju ekscedenta šteta i 3) ugovor o reosiguranju viška godišnjih šteta.

3.4.1. Ugovor o osiguranju "drugog rizika"

Second loss insurance contract

Osiguranje "drugog rizika" se odnosi na pokriće štete po jednoj određenoj polici osiguranja, a što nije slučaj kod reosiguranja ekscedenta šteta. Samopridržaj osiguratelja vrijedi po jednoj šteti, a najčešće se ugovara klauzulom⁹ "Reosiguratelj ne pokriva štete čiji je iznos ispod... (navodi se svota) po jednom slučaju".

Ugovor o osiguranju "drugog rizika" sklapa se u slučaju reosiguranja rizika kojih bi ostvarenje moglo proizvesti velike štete, kao npr.: osiguranje od elementarnih nepogoda, međunarodno kasko i kargo pomorsko osiguranje, osiguranje od opće odgovornosti i dr. Pogodno je kao dopunsko reosiguranje za pokriće pojedinačnih rizika koji se obično ne pokrivaju ili su nedovoljno zaštićeni pojedinačnim proporcionalnim reosiguranjem.

Osiguranjem "drugog rizika" pokrivena su sve štete koje nastanu iz jednog ugovora o osiguranju tijekom osiguranog razdoblja za koje je obvezan cedent (osiguratelj). U praksi se može pojaviti problem samopridržaja cedenta kod tzv. sukcesivnih (uzastopnih) šteta, jer je potrebno utvrditi kada je isplaćena ili nastala obveza osiguratelja (cedenta) dostigla visinu samopridržaja. Kumuliranje obveze osiguratelja povećava dio koji obvezuje reosiguratelja. Takvi se slučajevi trebaju precizirati u ugovorima posebnim klauzulama.

Kalkulacijom obveze i rizičnosti dotične vrste osiguranja prema statističkim podacima o prijašnjim, odnosno očekivanim štetama konkretnog ugovora o osiguranju, izračunava se premija reosiguranja.

3.4.2. Ugovor o osiguranju ekscedenta šteta

Excedent damage insurance

Reosiguranje ekscedenta šteta pokriva sve štete koje prelaze visinu samopridržaja cedenta (osiguratelja) po jednom događaju bez obzira odnosi li se na jednu ili nekoliko polica, odnosno ugovora o osiguranju, a što ga razlikuje od osiguranja "drugog rizika". Primjenjuje se i kao dopuna u reosiguranju svota, a zaštićuje cedenta od kumuliranja rizika (npr.: osiguranja od elementarnih nepogoda, kasko i kargo transportnog osiguranja i dr).

I reosiguranjem ekscedenta šteta zaštićuje se reosiguratelj maksimalnom svotom kao najvišom granicom svoje obveze iznad samopridržaja cedenta.

Premija se reosiguranja ne može utvrditi prema sudjelovanju reosiguratelja u obvezi naknade, jer se unaprijed ne može znati visina budućih šteta. Primjenjuje se više načina izračunavanja premije reosiguranja, a posebice tzv. "Burning Cost"-sustav na višegodišnjem odnosu premija i šteta ostvarenih u reosiguranju:

$$\text{premiju reosiguranja} = \frac{\text{naknada iz reosiguranja za tri zadnje godine} \times 100}{\text{premijski osiguratelj za tri zadnje godine} \times 70}$$

3.4.3. Ugovor o reosiguranju viška godišnjih šteta *Loss reinsurance contract*

Reosiguranje viška godišnjih šteta se naziva i **reosiguranje gubitaka** jer pruža cedentu zaštitu od ev. gubitaka u poslovanju, pokrivajući sve njegove obveze koje prelaze ugovoreni postotak od ukupne godišnje premije reosiguranog portfelja (tj. samopridržaja cedenta).

To je relativno noviji sustav reosiguranja i rijetko se primjenjuje. Razlozi su tome brojni, a najvažniji jesu: poteškoće u određivanju adekvatne premije reosiguranja, velike rizičnosti kojoj se izlaže reosiguratelj radi kriterija koji mogu biti u opciji pri sklapanju ugovora o osiguranju za koje višak šteta tereti reosiguranje i brojnih i različitih promjena u poslovanju osiguratelja koje se ne mogu predvidjeti i kontrolirati.

Pri određivanju premije reosiguranja posebno treba voditi računa da cedentu (osiguravatelju) ostane dovoljno kapitala za redovito poslovanje.

Ugovori o reosiguranju viška godišnjih šteta sastavljeni su, u pravilu, tako da financijski stimuliraju cedenta (osiguratelja) za efikasno poslovanje. Pri tome osiguratelj nastoji postići niži postotak šteta od visine svog samopridržaja ili smanjenje troškova svog poslovanja. Ako se ne bi sklapali takvi ugovori, osiguratelj ne bi imao ekonomski interes za dosljednu primjenu osnovnih načela osiguranja, jer bi bio ekonomski nezainteresiran za efikasno vlastito poslovanje. Suprotno tome, osiguratelj bi bio zainteresiran samo za povećanje portfelja po bilo koju cijenu i nestručnom procjenom rizika i primjenom premije niže od potrebne, neopravdanom isplatom obveza iz ugovora o osiguranju i odštetama iz kalkulacija bez opravdanja.

Sustav reosiguranja viška godišnjih šteta je mnogo složeniji od drugih vrsta reosiguranja. U takvom bi reosiguranju reosiguratelj morao stalno pratiti i kontrolirati rad i poslovanje osiguratelja, a što u mnogome komplicira odnose između cedenta i reosiguratelja.

3.5. Ugovori prema predmetu reosiguranja *Contract according to the type of reinsurance*

Ovisno o broju predmeta reosiguranja mogu se praviti razlike između tri vrste reosiguranja: 1) pojedinačni ugovor o reosiguranju, 2) opći ugovor o reosiguranju i 3) ugovor o otvorenom pokriću reosiguranja.

3.5.1. Pojedinačni ugovor o reosiguranju *Individual reinsurance contracts*

Pojedinačni ugovor o reosiguranju sklapa se za pokriće određenog rizika u određenom poslu osiguranja. Takvim je ugovorom reosiguratelj upoznat sa svim elementima rizika, a na temelju čega može donijeti svoju odluku o preuzimanju dotičnog rizika u svoje pokriće. Takva je vrsta ugovora slična direktnom poslu sudjelovanja u razdiobi rizika, pa reosiguratelj može ponuditi rizik prihvatiti ili odbiti. Upravo radi te činjenice takvo se reosiguranje naziva dobrovoljnim ili fakultativnim, jer se poslovni odnos stvara sklapanjem pojedinačnog ugovora o reosiguranju ponudjenog rizika.

Pojedinačani ugovor o reosiguranju bio je u uporabi stoljećima, a danas se vrlo rijetko primjenjuje: samo u nekim vrstama transportnog osiguranja (npr. pomorski i zračni kasko), teškim industrijskim rizicima, osiguranju anormalnih rizika u osiguranju osoba. Takvim se reosiguranjem bave specijalizirani reosiguratelji s vrlo iskusnim menadžerima koji mogu realno procijeniti određeni rizik i u kratko vrijeme donijeti kvalitetnu odluku.

3.5.2. Opći ugovor o reosiguranju *General reinsurance contract*

Općim ugovorom o reosiguranju cedent (osiguratelj) i cesionar (reosiguratelj) unaprijed ugovaraju da će reosiguratelj primiti u reosiguranje udio u određenoj vrsti ili portfelju osiguranja prema određenim uvjetima. Još se naziva obvezno reosiguranje, jer obvezuje ugovorne strane iz sklopljenog ugovora. Kako taj naziv (obvezno) može neupućenog dovesti do pogrešnog zaključka da se radi o obveznosti sklapanja ugovora o reosiguranju na osnovi propisa, ispravnije ga je nazivati "opći ugovor o reosiguranju", a što on, zapravo, i jeste.

Formalnopravna razlika između pojedinačnog i općeg ugovora o reosiguranju je u činjenici da se pojedinačni ugovor o reosiguranju sklapa obično kad je ugovor o osiguranju već zaključen, dok se opći ugovor o reosiguranju uvijek sklapa unaprijed za ugovoreno razdoblje za poslove osiguranja koji će se tek kasnije ostvariti. Osim toga, u općem ugovoru o reosiguranju obostrana obvezatnost ugovorenih stranaka je obično određena klauzulom prema kojoj se osiguratelj (cedent) obvezuje predati, a reosiguratelj (cesionar) primiti u pokriće ugovorene poslove u određenoj vrsti osiguranja ili portfelja osiguratelja (cedenta).

3.5.3. Ugovor o otvorenom pokriću reosiguranja *Contract on open policy reinsurance*

Ugovor o otvorenom pokriću reosiguranja ili **ugovor o otvorenom pokriću pojedinačnih rizika** je kombinacija pojedinačnog ugovora o reosiguranju i općeg

ugovora o reosiguranju. Takav se ugovor sklapa kada cedent (osiguratelj) daje pojedinačne rizike u pojedinačno reosiguranje redovito, a ne povremeno. U svakom konkretnom slučaju prvoosiguratelj ima pravo odlučiti hoće li ga dati u reosiguranje ili ne, dok je reosiguratelj obavezan ponudeni rizik prihvatiti. Kod čistih pojedinačnih ugovora o reosiguranju reosiguratelj ima pravo ponudeni rizik odbiti.

4. Ekonomskopravni odnosi sudionika u sustavu reosiguranja *Economic and legal relationship of participants in the system of reinsurance*

Ekonomskopravni odnosi aktivnih sudionika u sustavu reosiguranja su izuzetno složeni. Bez poznavanja takvih odnosa nije moguće optimalno funkcioniranje sustava osiguranja i reosiguranja. Da bi se shvatila bit odnosa sudionika u sustavu reosiguranja, potrebno je posebno obrazložiti: 1) poslovni odnos između osiguranika i osiguratelja, 2) poslovni odnos između osiguratelja i reosiguratelja i 3) poslovni odnos između retrocedenta i retrocesionara.

4.1. Poslovni odnos između osiguranika i osiguratelja *Business relationship of the insured and insurer*

Poslovni odnos, odnosno obveze i prava između osiguranika i osiguratelja reguliraju se odredbama ugovora o osiguranju, prinudnopравnim i autonomnopravnim izvorima, nacionalnim (i međunarodnim). Sukladno važećim propisima i relevantnim načelima osiguranja (dobrovoljnosti, savjesnosti, povjerenja, obeštećenja, istovjetnosti sudbine) svako se osiguranje temelji na ugovoru o osiguranju kao pravnom poslu kojim se osiguratelj obvezuje osiguraniku da će uz naplatu premije osiguranja, koju plaća osiguranik (ili ugovaratelj osiguranja), ispuniti ugovorenu obvezu, odnosno isplatiti osigurinu, ako se ostvare osigurani rizici. Fenomen osiguranja nije samo pravna nego i ekonomska kategorija (institut). Ekonomski institut osiguranja se temelji na tzv. **teoriji potrebe** (tj. potreba zaštite pojedinca od štetnih posljedica ostvarenja određenih rizika) i **teoriji sigurnosti** (tj. pružanje sigurnosti osiguranicima). U konstelaciji takvih odnosa i osiguranici i osiguratelji imaju svoje obveze, prava i odgovornosti. Obveze osiguranika jesu, zapravo, prava osiguratelja, i obrnuto: prava osiguranika jesu obveze osiguratelja. Dok njihove odgovornosti izravno i/ili neizravno proizlaze iz njihovih statusa u sustavu osiguranja.

Pravni odnos osiguranika i osiguratelja nije ni u kakvoj vezi s takvim odnosom između osiguratelja i reosiguratelja te retrocedenta i retrocesionara.

4.2. Poslovni odnos između osiguratelja i reosiguratelja *Business relationship of the insurer and reinsurer*

Obveze, prava i odgovornosti između osiguratelja i reosiguratelja temelje se na ugovoru o reosiguranju. Opseg i sadržaj poslovnog odnosa između stranaka iz ugovora o reosiguranju najizravnije je određen odredbama pojedinih vrsta takvih ugovora. S tim u vezi ugovor o reosiguranju je takav ugovor kojim reosiguratelj (cesionar) preuzima obvezu da će osiguratelju (cedentu) platiti dio ili cjelokupan iznos koji je ovaj platio ili je trebao platiti osiguraniku ili osiguranicima, a osiguratelj preuzima obvezu da za to reosiguratelju plati određenu premiju. To, zapravo, znači da reosiguratelj uz ugovorene uvjete preuzima u svoje pokriće dio obveze osiguratelja iz ugovora o osiguranju. Ne mogu nastati obveze i prava iz ugovora o reosiguranju, ako one nemaju osnove u sklopljenom ugovoru o osiguranju, jer ako nema osiguranja nema ni reosiguranja.

Iz pravnog odnosa cedenta i cesionara proizlaze i određeni ekonomski učinci: cedent plaća cijenu reosiguranja (tj. premiju reosiguranja), a cesionar plaća reosigurninu (tj. naknadu štete za preuzeti dio rizika iznad samopridržaja), ali prema uvjetima sklopljenog ugovora o reosiguranju.

Pravnoekonomski odnos između osiguratelja i reosiguratelja nije ni u kakvoj vezi s takvim odnosom između osiguranika i osiguratelja, iako je dio rizika iz ugovora o osiguranju osiguratelj ustupio u pokriće reosiguratelju. Osiguranik, u pravilu, i ne zna i ne mora znati za reosiguranje. Isti je slučaj i s retrocesijom, odnosno "osiguranjem reosiguratelja". Radi se, zapravo, o tri potpuno samostalna pravnoekonomska odnosa: prvo, između osiguranika i osiguratelja, drugo, između osiguratelja i reosiguratelja i treće, između dva ili više reosiguratelja, pri čemu prvi odnos prethodi drugome, a drugi odnos prethodi trećem odnosu. U sklopu takvih odnosa svaka ugovorena stranka ima svoje obveze, prava i odgovornosti, koje ovise o njihovom statusu i odredbama pojedinih vrsta sklopljenih ugovora.

4.3. Poslovni odnosi između retrocedenta i retrocesionara *Business relationship of retrocedent and retrocessionar*

Kada dio rizika primljenog u reosiguranje ustupi određeni reosiguratelj drugom reosiguratelju u pokriće naziva se **retrocesija**. Analogno činjenici da je reosiguranje osiguranje osiguratelja, **retrocesija je osiguranje reosiguratelja**. Iz toga slijedi da je reosiguratelj, koji daje dio primljenog rizika u pokriće drugom reosiguratelju, **retrocedent**, a reosiguratelj, koji preuzima dio ponuđenog rizika u pokriće, je **retrocesionar**. Iz pojma retrocesije proizlazi i ekonomskopravni odnos iz tzv. drugog reosiguranja koji nastaje isključivo između reosiguratelja, a može se nastaviti u trećem i daljnjem reosiguranju, sve dok za dijeljenje i ustupanje rizika postoji potreba i mogućnosti. Pravna i ekonomska načela reosiguranja

i retrocesije su istovjetna, jer je istovjetan sadržaj pokriva obveza.

Ugovorom o retrocesiji retrocedent ustupa (tj. osigurava) dio primljenog rizika iz ugovora o reosiguranju u pokriva retrocesionaru, koji prima ponuđeni rizik, i naplaćuje odgovarajuću premiju. Retrocesija omogućuje vertikalno dijeljenje rizika i prenošenje nepokrivenog dijela obveze drugog retrocesionara, tako da obveza svakog nositelja rizika ostaje u granicama njegovih mogućnosti i raspoloživog kapitala. To, zapravo, znači da retrocesija omogućuje primjerenu disperziju i atomizaciju velikih i teških rizika, koji se direktnim osiguranjem i/ili reosiguranjem ne bi mogli pokriti. Retrocesijom se postiže efikasna disperzija rizika u svjetskim razmjerima. Ona stvara osigurateljima pretpostavke za likvidno i solventno poslovanje te pravodobno ispunjenje njihovih obveza iz osiguranja.

Svaki sudionik (cedent, cesionar, retrocedent, retrocesionar) kada sudjeluje u snašanju i raspodjeli rizika u sustavu osiguranja, reosiguranja i retrocesije treba ostati u granicama obveza koje može pokriti svojim raspoloživim kapitalom. Stoga raspodjela rizika, a posebno aktivni poslovi reosiguranja, zahtijeva kvalitetnu analizu svih rizika i uvjeta određenog posla, jer nedovoljno poznavanje elemenata i sustava raspodjele rizika i pogrešne procjene mogu prouzročiti vrlo negativne posljedice akumuliranja rizika. Time se mogu inicirati suprotni efekti od onih kojima reosiguranje i retrocesija teže.

* * *

U sustavu reosiguranja potrebno je spomenuti **depozit reosiguratelja i reciprocitet u reosiguranju**.

U ugovoru o reosiguranju može se uglaviti obveza reosiguratelja (cesionara) da kod osiguratelja (cedenta) drži **depozit** (ili polog). Taj se depozit ugovara u određenoj visini premije reosiguranja koju je osiguratelj obvezan platiti za ustupljeni dio rizika (obveze). Obično se ugovara iznos oko 50% premije reosiguranja, a služi kao depozit reosiguratelja i njegovo jamstvo u izvršenju obveza prema osiguratelju. Pitanje depozita reosiguratelja obično se rješava klauzulom i osiguratelj ima pravo da na ime depozita premije zadrži od iznosa koji duguje reosiguratelju svotu u iznosu od 50% od godišnje premije reosiguranja, koju stavlja u aktivu reosiguratelja. Krajem svake poslovne godine obračunava se depozit s osigurateljem. Ako se ugovor ne obnavlja cedent isplaćuje potraživanja reosiguratelju nakon odbitka njegovih obveza. Ako su obveze reosiguratelja veće od depozita, reosiguratelj je dužan razliku platiti cedentu.

U ugovoru o reosiguranju između reosiguratelja (retrocesija), koji se obostrano bave aktivnim i pasivnim reosiguranjem, uobičajeno je ugovaranje **reciprociteta** (protučinidba). Bit reciprociteta u reosiguranju je dogovor da cedent za ustupljeni rizik dobiva od svog reosiguratelja adekvatni rizik u vlastito pokrivaće. Time se nastavlja proces atomizacije i prostorne disperzije rizike. U određenoj mjeri cedent pokriva odljevanje svoje premije za ustupljeni rizik prihodom, koji mu daje reosiguratelj kao premiju za rizik koji je dao u pokrivaće cedentu kao reciprocitet.

Dogovor o reciprocitetu u reosiguranju se redovito ostvaruje sklapanjem dva ugovora o reosiguranju: cedent iz jednog ugovora je reosiguratelj u drugom, a reosiguratelj iz prvog postaje cedent u drugom ugovoru.

Reciprocitet u reosiguranju se najviše primjenjuje između tzv. mješovitih osiguratelja, odnosno osiguravajućih društava koja se istodobno bave poslovima osiguranja i reosiguranja.¹⁰ Reciprocitet se uglavnom ugovara u postotku koje cedent ustupa u reosiguranje (npr. 50%). Reosiguratelj se obvezuje da će u visini ugovorenog postotka dati cedentu svoje poslove u njegovo pokrivaće. Za cedenta je poželjan reciprocitet uvijek kada se radi o osiguranjima manje rizičnosti, ali nije poželjan kod neujednačenih rizika i rizika koji mogu imati izuzetno velike negativne posljedice, jer takvi rizici pogoršavaju raspodjelu i izravnanje rizika u vlastitom portfelju.

Mješoviti osiguratelji, koji su i nositelji vlastitih ugovora o osiguranju, mogu ugovoriti stopostotni reciprocitet. Oni, međutim, nerado sklapaju ugovore o reosiguranju s osigurateljima koji se bave istom vrstom osiguranja, jer ne žele omogućiti konkurenciji direktan uvid u vlastito poslovanje. Zato ugovore o reosiguranju sklapaju s mješovitim osigurateljima koji se bave drugim vrstama osiguranja ili specijaliziranim reosigurateljima u inozemstvu.

5. Zaključak Conclusion

Reosiguranje je osiguranje osiguratelja. Reosiguranje kao pravni i ekonomski institut i fenomen, primjenjuje se u svim vrstama osiguranja: imovinskom, posebice transportnom osiguranju, osiguranju osoba, te osiguranju pravnog odnosa. Radi važnosti i široke primjene reosiguranja s pravom se kaže da **kvalitetno osiguranje počinje reosiguranjem**. Reosiguranje omogućuje atomizaciju i prostornu disperziju rizika osiguratelja iz ugovora o osiguranju, koji manji ili veći dio preuzetih rizika osigurava, odnosno daje u pokrivaće jednom ili više reosiguratelja. I reosiguratelji mogu dio preuzetih rizika ustupiti, prema ugovorenim uvjetima, drugim reosigurateljima. **Osiguranje reosiguratelja se naziva retrocesija**.

Institut reosiguranja, a to znači ni retrocesije, ne može postojati bez osnovnog osiguranja koje nastaje na temelju ugovora o osiguranju sklopljenog između osiguranika (ili ugovaratelja osiguranja) i osiguratelja.

Da bi se razumjelo i na primjeren način primjenjivalo osiguranje potrebno je sa svih stajališta poznavati osiguranje, suosiguranje, višestruko osiguranje, P. & I. osiguranje te druge vrste osiguranja.

U sustavu osiguranja posebno su važne ove vrste reosiguranja: **aktivno reosiguranje** (kada reosiguratelj preuzima rizik u pokrivaće); **pasivno reosiguranje** (kada cedent ustupa dio obveze – rizika u pokrivaće cesionara); **obvezatno reosiguranje** (reosiguranje po sili zakona); **dobrovoljno reosiguranje** (temelji se na načelima dobrovoljnosti); **potpuno reosiguranje** (kada se prenese ili ustupi cjelokupna obveza iz osiguranja i reosiguranja); **proporcionalno reosiguranje** (kada cedent i cesionar raspoređuju obvezu u jed-

nakom dijelu) i **neproporcionalno reosiguranje** (kada sâm cedent određuje visinu svoje obveze, samopridržaj ili prioritet, a ostatak snosi cesionar).

Ugovor o reosiguranju ima svoje brojne karakteristike: **načela o reosiguranju** (dobrovoljnosti, savjesnosti i povjerenja, istovjetnosti sudbine, obeštećenja); **bitne elemente** (predmet, rizik, svota i premija reosiguranja); **vrste ugovora o reosiguranju svote osiguranja** (...o ekscedentnom, o kvotnom, o kvotno-ekscedentnom reosiguranju i reosiguranju viška rizika); **vrste ugovora o reosiguranju šteta** (...o osiguranju "drugog rizika", o reosiguranju ekscedenta šteta i o reosiguranju viška godišnjih šteta) i **vrste ugovora prema predmetu reosiguranja** (pojedinačni i opći ugovor o reosiguranju te ugovor o otvorenom pokriću reosiguranja).

U sustavu reosiguranja posebno su značajni ekonomskopravni odnosi **između osiguranika i osiguratelja, između osiguratelja (cedenta) i reosiguratelja (cesionara), te između reosiguratelja (retrocedenta) i reosiguratelja (retrocesionara)**. U tom se sustavu prakticira **depozit reosiguratelja i reciprocitet u reosiguranju**.

Sva su ta spomenuta relevantna obilježja reosiguranja u ovoj raspravi koncizno i sustavno elaborirana.

Rukopis primljen: 1. 7. 1996.

Bilješke¹ Notes

¹ U osiguranju općenito, a posebice reosiguranju cf.: 1) FRANČIŠKOVIĆ, I.: **Sustav transportnih osiguranja**, CROATIA OSIGURANJE d.d., Zagreb, 1994., p. 111; 2) ENGE, H. J.: **Transportversicherung – Recht und Praxis in Deutschland und England**, Gabler, Wiesbaden, 1987; 3) JANKOVEC, J.: **Ugovor o reosiguranju**, Institut za uporedno pravo, Beograd, 1967., p. 10; 4) MAROVIĆ, B.: **Međunarodni transport, špedicija, osiguranje i reosiguranje**, Zavod za izdavanje udžbenika, Novi Sad, 1988., p. 325; 5) PETRANOVIĆ, V.: **Osiguranje i reosiguranje**, Informator, Zagreb, 1984., p. 112; 6) PFEIFFER, CHR.: **Reosiguranje**, Zagreb, 1966. (preveo za internu uporabu Črepinko Adolf); 7) TOMAŠIĆ, V.: **Transportno osiguranje**, Savremena administracija, Beograd, 1987., p. 233.

² O P. & I. osiguranju pobliže cf.: C. J. HALLING – A. H. MEASURES: **P. & I. INSURANCE, A DISTANCE LEARNING COURSE**, 1989., The North of England P&I Association Ltd. – LUTTENBERGER, A.: **P.&I. osiguranje**, CROATIA OSIGURANJE, Zagreb, 1990. (prijevod).

³ Portfelj osiguranja je broj osiguranja s ukupnim iznosom naplaćene premije osiguranja.

⁴ Odnos reosiguranja između reosiguratelja je retrocesija.

⁵ Cf. JANKOVEC, J.: op. cit., p. 6.

⁶ Cf. PETRANOVIĆ, V.: op. cit., p. 129.

⁷ Cf. SANJKOVIĆ, M.: **Računanje samopridržaja**, Osiguranje i privreda, Zagreb, 1977., 4–5, p. 65.

⁸ Cf.: 1) PFEIFFER, CHR.: op. cit., p. 36. i 2) JANKOVEC, J.: op. cit., p. 140.

⁹ JANKOVEC, J.: op. cit., p. 143.

¹⁰ Cf. OGRIZOVIĆ, D.: **Reciprocitet kod osiguranja**, Osiguranje i privreda, Zagreb, 1978., 3–4, p. 72.

¹ Literatura se posebno ne navodi, jer su sve korištene bibliografske jedinice navedene u bilješkama

ISPRAVAK IZ PROŠLOG BROJA

U "Našem moru", br. 1-2(43), svibanj 1996, u radu "Neki aspekti nautičkog turizma u Hrvatskoj i svijetu" (str. 37-42), u dijelu 3. "Nautički turizam nekad i danas", točka 3.1. "Pojmovi", drugi pasus, str. 38., potkrala se tiskarska pogreška.

Umjesto:

"Ova definicija proizlazi iz pojma nautičkog¹⁵ turista koji individualnim malim plovilom povremeno odlazi iz mjesta svog stalnog prebivališta u mjesto privremenog (turističkog) boravka iz bilo kojeg razloga osim *samo* trajnog preseljenja odnosno zasnivanja radnog odnosa (zarađivanja)",

treba biti:

"Ova definicija proizlazi iz pojma nautičkog¹⁵ turista koji individualnim malim plovilom povremeno odlazi iz mjesta svog stalnog prebivališta u mjesto privremenog (turističkog) boravka iz bilo kojeg razloga osim *tamo* trajnog preseljenja odnosno zasnivanja radnog odnosa (zarađivanja)".